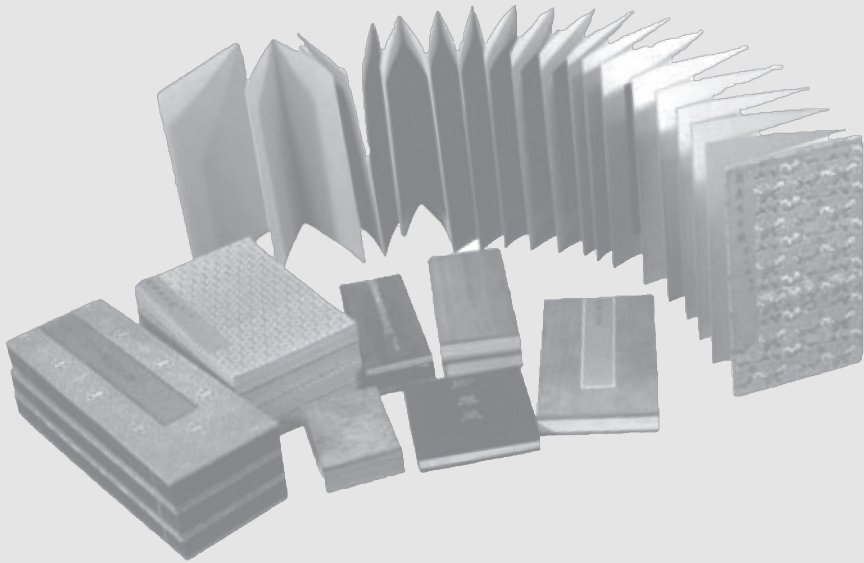

تاریخ نشر چین

سرشناسه: یانگ، هو، ۱۹۸۰ م.
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ نشر چین/یانگ هو، شیائو یانگ؛ ترجمه امین بذرافشان.
مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری: ۲۲۳ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۴-۰۴۴۵-۳
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: عنوان اصلی: 中国书业
موضوع: نشر و ناشران — چین — تاریخ
Publishers and publishing -- China -- History
موضوع: کتاب — چین — صنعت و تجارت — تاریخ
Book industries and trade -- China -- History
شناسه افزوده: شیائو، یانگ، ۱۹۷۷ م.
موضوع: Xiao, Yang
شناسه افزوده: بذرافشان، امین، ۱۳۶۲ م. مترجم
رده‌بندی کنگره: Z۴۶۲
رده‌بندی دیویی: ۰۷۰/۵۰۹۵۱
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۹۱۴۱۹۶

تاریخ نشر چین

یانگ هو و شیائو یانگ
ترجمہ امین بذرافشان

این کتاب ترجمه‌ای است از:

中国书业
杨虎肖阳 著

© China Intercontinental Press, 2022

© Wen Haiming

© حق چاپ فارسی این کتاب را چاینا اینتر کنتیننتال پرس
به انتشارات ققنوس واگذار کرده است.
تمام حقوق محفوظ است.

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلفن ۶۶ ۴۰ ۸۶ ۴۰

ویرایش، آماده‌سازی و امور فنی:

تحریریه انتشارات ققنوس

یانگ هو و شیائو یانگ

تاریخ نشر چین

ترجمه امین بذرافشان

چاپ اول

۵۵۰ نسخه

۱۴۰۱

چاپ پارمیدا

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۴-۰۴۴۵-۳

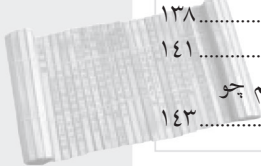
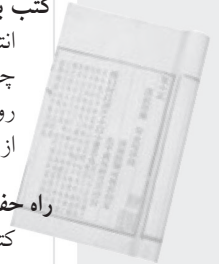
ISBN: 978-622-04-0445-3

www.qoqnoos.ir

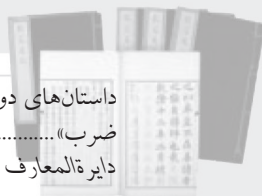
Printed in Iran

فهرست

- پیشگفتار: سه هزار سال بوی کتاب ۷
- آغاز و توسعهٔ صنعت نشر در چین ۲۱
- به وجود آمدن علایم نوشتاری ۲۲
- ظهور کتاب و تصحیح آن ۲۶
- از لاک و استخوان تا کاغذ: حامل‌های گوناگون خط ۲۹
- روند تکوین صنعت نشر ۴۱
- کتاب باستانی: تهیهٔ کتاب در چین باستان ۵۳
- انتخاب محتوا و تألیف کتاب‌های باستانی ۵۴
- چاپ و رونویسی: ابداع فن نسخه‌برداری ۶۰
- رونق و شکوفایی همگانی — پنج نظام بزرگ چاپ و نشر ۶۹
- از ریشه‌های بامبو تا صحافی نخعی ۸۱
- راه حفظ میراث: نگهداری از کتب باستانی چین و حفظ و گسترش آن‌ها ۹۷
- کتابخانه‌ها و کلکسیونرهای کتاب ۹۹
- شیوه‌های حفاظت از کتاب‌ها ۱۰۸
- گردش کتاب ۱۱۴
- تبلور فرهنگ چین: نشریات با ویژگی‌های پرننگ ۱۲۱
- سیزده کتاب ۱۲۲
- بیست و پنج اثر تاریخی ۱۲۷
- دایرةالمعارف یونگ‌له ۱۲۹
- مجموعهٔ کتب قدیم و حال ۱۳۲
- مجموعهٔ جامع چهار کتاب و ادامهٔ مجموعهٔ جامع چهار کتاب ۱۳۴
- مجموعهٔ اشعار مردم دورهٔ دودمان تانگ: مجموعهٔ جامع اشعار دودمان تانگ
و سیصد شعر دودمان تانگ ۱۳۸
- گلچین نظم دودمان سونگ: مجموعهٔ جامع نظم سونگ ۱۴۱
- مجموعهٔ نظم چو یوان: مجموعهٔ جامع نظم سن چو دودمان یوان و نظم چو
دودمان یوان ۱۴۳

- داستان‌های دودمان‌های مینگ و چینگ: «چهار اثر فاخر» و «سه گفتار و دو ضرب» ۱۴۵
- دایرةالمعارف بزرگ چین ۱۴۹
- تحولات در گذشته و امروز: مدرن‌سازی صنعت نشر چین** ۱۵۳
- رواج و به‌کارگیری فن چاپ ماشینی ۱۵۵
- ظهور بنگاه‌های چاپ جدید ۱۵۸
- ظهور مطبوعات جدید ۱۶۵
- نشر جدید: پیشبرد تحولات اجتماع ۱۶۷
- حرکت به سمت آینده: شکوفایی نشر معاصر چین** ۱۷۳
- افزایش سالانه میزان تولید و قدرت یافتن صنعت نشر ۱۷۴
- پیشرفت‌های فناوری چاپ و نشر و رشد سریع توسعه چاپ دیجیتال ۱۷۸
- افزایش روند تجاری شدن نهادهای چاپ و نشر و بهبود محیط قانونی نشر ۱۸۲
- و آموزش حرفه‌ای ۱۸۶
- راه کتاب: حرکت نشر چین به سمت دنیای خارج** ۱۹۱
- گسترش فن ساخت کاغذ ۱۹۲
- گسترش فن چاپ به دیگر کشورها ۱۹۶
- تبادل کتاب بین چین و دنیای خارج در دوره باستان ۲۰۵
- تعاملات گسترده و عمیق ناشران چینی و خارجی در دوران معاصر ۲۱۰
- تجارت حق نشر و تعاملات جهانی صنعت نشر در دوران معاصر ۲۱۴
- رویدادنامه مختصر نشر چین** ۲۲۱
- گاهشمار سلسله‌های چین** ۲۲۳

پیشگفتار: سه هزار سال بوی کتاب

صنعت نشر از مهم‌ترین فعالیت‌های تمدنی بشر است. تمدن‌های گوناگون فعالیت‌های متفاوتی در زمینه کتاب انجام داده و از این راه به توسعه فرهنگ خویش سرعت بخشیده‌اند. تمدن دیرپای چین نیز صنعت نشر ویژه خود را شکل داده. تاریخچه شکل‌گیری و توسعه صنعت نشر در چین تا حدودی مانند تمدن این کشور است؛ تمدن چین تنها تمدن دنیاست که هیچ‌گاه از حرکت نایستاده و ویژگی‌های بارزش شامل تاریخ طولانی، مفاهیم غنی، یکپارچگی در سبک، تأثیرگذاری عمیق و نوآوری مداوم است.

چین علاوه بر کسب موفقیت‌های درخشان در دوران باستان و تولید آثار کلاسیک فراوان، با گذشت نزدیک به صد سال از شروع اصلاحات، توسعه‌ای قوی‌تر و چشم‌اندازی شکوفاتر را نیز به نمایش گذاشته. این فرایند را می‌توان با استفاده از نقل‌قول چینی قدیمی «نوگرایی در عین قدمت» توصیف کرد، که تا حد زیادی باعث ایجاد ویژگی‌های منحصر به فردی در توسعه صنعت نشر این کشور شده است.

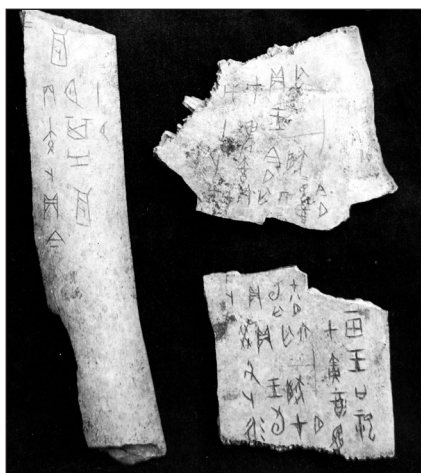
در عین حال، صنعت نشر در روند ترویج فرهنگ و تمدن چین نقش به‌غایت مهمی ایفا کرده. در دیدی وسیع‌تر، چین، که یکی از کشورهایی است که صنعت نشر آن زودتر توسعه یافته، تأثیر تعیین‌کننده‌ای در تاریخ شکل‌گیری صنعت نشر در دنیا داشته. تمدن چین هزاران سال

است که با استفاده از کتاب به طور گسترده در دنیا رواج یافته و به‌ویژه با سرعت بخشیدن به تشکیل حلقه تفکر کنفوسیوس در شرق آسیا تأثیر شگرفی در توسعه فرهنگی دنیا داشته. اختراع فن کاغذسازی و چاپ و رواج گسترده آن خدمتی برجسته به تاریخ فرهنگ بشر بوده و تأثیر گسترده و ژرفی در توسعه جامعه انسانی گذاشته.

خط مهم‌ترین ابزار ثبت معلومات و فرهنگ و نیز مهم‌ترین پیش‌شرط تولید صنعت نشر است. چین از گذشته کشوری چندقومیتی و چندخطی بوده. در میان نظام‌های فراوان خط و حرف، نویسه‌های چینی مهم‌ترین وارث و مروج فرهنگ چین‌اند. در میان خط‌هایی که چهار تمدن بزرگ دنیا اختراع کرده‌اند تنها خط چینی شکل ثابت و معنی مشخصی داشته، وضعیتی که تاکنون نیز ادامه دارد. با تکیه بر این نویسه‌ها، امروز مردم چین می‌توانند کتاب‌ها و اسناد چند هزار سال پیش را بخوانند و بفهمند. همچنین می‌توانند با کمک آن‌ها به دلخواه دگرگونی‌های پیاپی دنیای معاصر را که به سرعت در حال تغییر است شرح دهند. اندیشه‌نگارهای چینی نقش بسیار مهمی در ماندگاری و گسترش تمدن چین در چند هزار سال گذشته داشته‌اند.

پس از آن‌که خط — این حامل اصلی دانش — به وجود آمد، تهیه مواد و ابزار مورد نیاز برای نگارش خط مسئله اصلی گسترش صنعت نشر شد. مردمان چین باستان، پس از به کار بردن چوب و بامبو، لاک و استخوان، مفرغ‌آلات، سنگ، ابریشم و دیگر حامل‌ها، سرانجام در حدود سده دوم پیش از میلاد کاغذی را که بتوان از آن برای نوشتن و نگارگری استفاده کرد اختراع کردند. این نوآوری باارزش و بزرگ دوران تازه‌ای در سرگذشت صنعت نشر و تمدن بشری رقم زد و تاکنون نیز بهترین ابزار نوشتاری جهان است.

در سال ۱۰۵ م فن کاغذسازی، پس از بهبود آن به دست تسای لون، اندک‌اندک رواج یافت؛ این قضیه نقش بزرگی در گسترش صنعت نشر و

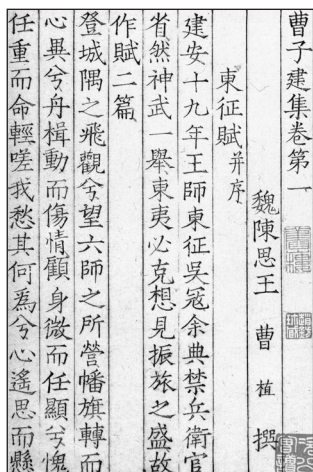
قطعه‌های لاک و استخوان با خطوطی حک شده بر آن.

نیز توسعه اجتماعی داشت. در سده هفتم پیش از میلاد، چینیان با الهام از فنون حکاکی روی سنگ، مهر و دیگر فنون فن چاپ را اختراع کردند. اختراع فن چاپ باعث شد بار دیگر تهیه کتاب در سطح کیفی و کمی شاهد جهش تازه‌ای باشد و دوره‌ای نو در تاریخ گسترش تمدن بشری آغاز شود. در طول سال‌های ۱۰۴۱ تا ۱۰۴۹ م شهروندی به نام بی شینگ حروف چاپی متحرک را اختراع کرد. ماده اولیه برای ساخت حروف چاپی متحرک ابتدا گل و سپس چوب و فلز

بود. حوالی سده یازدهم میلادی بار دیگر در بستر چاپ لوحی چاپ رنگی

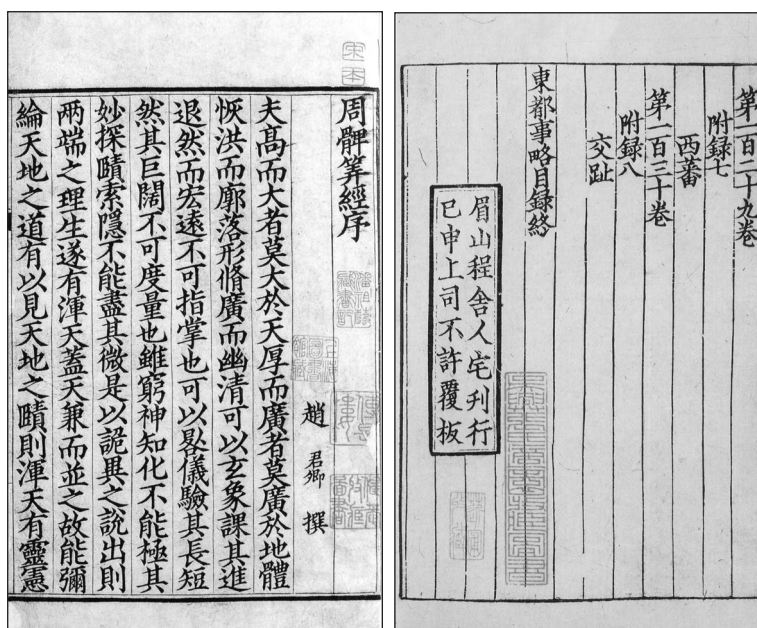
گسترش یافت که باعث زیبایی و پرمایگی درون‌مایه محصولات چاپی شد.

آنچه به دگرگونی‌های بی‌وقفه حامل خط و فنون چاپ وابستگی نزدیک داشت رشد و تقویت صنعت نشر چین بود. از سده ۲۱ تا ۱۶ ق.م صنعت نشر چین نخستین مراحل رشد خود را آغاز کرد و دگرگونی تاریخی تبدیل خط به گونه‌های اولیه کتاب را به پایان رساند. پس از آن، نخستین فعالیت‌های نگارش و جمع‌آوری کتاب آغاز و برخی از عناصر اولیه حوزه نشر نیز نمایان شد. با برآوردی محافظه‌کارانه، گسترش صنعت نشر در چین دست‌کم سه هزار سال پیشینه دارد.

مجموعه آثار تسائو زه‌جیان، چاپ با نویسه‌های متحرک مسی از دودمان مینگ (۱۳۶۸-۱۶۴۴ م).

چین، در درازنای این تاریخ دیرپای رشد و توسعه، تجربه پرمایه‌ای در نگارش و نگهداری کتاب به دست آورده. پس از اختراع فن کاغذسازی، صنعت کاغذسازی به گونه‌ای از صنایع دستی باستانی تبدیل شد. پس از اختراع فن چاپ، به سرعت پنج نظام بزرگ چاپ رسمی (نشر دولتی)، چاپ خصوصی (نشر خصوصی)، چاپ کتابکده (نشر مردمی)،

شناسنامه کتاب سرگذشت رویدادهای پایتخت شرقی، چاپ لوحی در دودمان سونگ. جیان‌یانگ در دودمان سونگ (۹۶۰-۱۲۷۹م). کتاب ریاضی جو بی، چاپ لوحی توسط

چاپ معبد (نشر دینی) و چاپ مکتب (نشر علمی) شکل گرفت. پس از پیدایش و شکوفایی نشر، گردش کتاب و بازرگانی آن نیز آغاز شد. در سده دوم پیش از میلاد، در چانگان — پایتخت آن زمان چین — و برخی دیگر از شهرهای توسعه‌یافته از نظر فرهنگی و اقتصادی، نخستین کتابکده‌های مردمی چین به وجود آمد. در دوره دودمان‌های تانگ و

پیشگفتار: سه هزار سال بوی کتاب

سونگ (۶۱۸-۱۲۷۹ م) دادوستد کتاب کم‌کم رونق گرفت. در این دوره ترفندهای گوناگون بازرگانی از جمله تبلیغات بسیار به کار می‌رفت. در دوره دودمان سونگ جنوبی (۱۱۲۷-۱۲۷۹ م) بحث حق مالکیت معنوی و به کار بستن آن مطرح شد. در شناسنامه کتاب سرگذشت رویدادهای پایتخت شرقی (چاپ‌شده در ۱۱۹۰-۱۱۹۴ م) نوشته شده: «چاپ کارگاه چنگ شه‌رن در شهر می‌شن، با تأیید مقامات، رونوشت ممنوع»، که احتمالاً نخستین نمونه واقعی بحث حق مالکیت معنوی در چین یا حتی کل دنیاست.

در این میان کم نبودند کتاب‌هایی با مجلدات بسیار که نشان‌دهنده بزرگی و پرمایگی کتاب‌ها و شکوفایی صنعت نشر در چین باستان است. دانشنامه یونگ‌له در دوره دودمان مینگ (۱۳۶۸-۱۶۴۴ م) با ۳۷۰ میلیون کلمه، مجموعه کتب قدیم و حال در دوره دودمان چینگ (۱۶۱۶-۱۹۱۱)، و مجموعه کامل چهار کتاب با نزدیک به یک میلیارد نویسه چند نمونه از آن‌هاست.

تصویری از نسخه نایاب عاشقانه‌های اتاق غربی، اثر وانگ شی بو، چاپ دوره چونگ جن، امپراتور دودمان مینگ (۱۶۳۹).

صنعت نشر چین، که به زیبایی ظاهری توجهی ویژه داشت، سه نظام بزرگ کتب ریشه‌ای (ریسه تشکیل شده از تکه‌های چوب و بامبو)، طوماری و مجلد را شکل داد. کتاب‌هایی با شیوه شیرازه‌بندی مرقع، گردبادی، پره‌ای، پروانه‌ای، لفافی (پشت‌بند)، دوختی و دیگر گونه‌های شیرازه‌بندی نیز به وجود آمد. کاغذ و دوات، صفحه‌آرایی و شکل و قطع کتاب نیز ریزه‌کاری‌های بسیاری داشت.

ارج نهادن به کتاب و آثار ارزشمند از سنت‌های فرهنگ چین است؛ با وجود این، عناصر انسانی و طبیعی در دوره‌های مختلف آسیب‌های فراوانی به کتاب‌ها وارد کرده‌اند. «مصیبت‌های کتاب» مردم را بر آن داشت که با کوشش بیشتر کتاب‌ها را جمع‌آوری و از آن‌ها نگهداری کنند.

«نگهداری کتاب» یکی از مفاهیم ارزشمند کتابداری در چین از زمان‌های قدیم بوده که گسترش آن باعث شکل‌گیری دستگاه‌های بایگانی کتاب درباری، شخصی، معابد و کتابخانه شد. در طول تاریخ شمار کتابخانه‌ها و مجموعه‌داران

مصیبت‌های کتاب

کتاب‌های نگهداری شده در چین باستان بارها دچار آسیب‌های انسانی می‌شدند که به آن عنوان «مصیبت کتاب» اطلاق می‌شده. «پنج مصیبت» را برای نخستین بار فردی به نام نیو هونگ در دوره دودمان سوئی مطرح کرد:

۱. کتاب‌سوزی امپراتور چین شی‌هوانگ مؤسس دودمان چین،
۲. هجوم ابروسرخ‌ها،
۳. تغییر پایتخت در اواخر دودمان هان غربی،
۴. هرج و مرج در دوره «شش کشور» با طغیان لیوشی،
۵. کتاب‌سوزی دودمان جنوبی امپراتور لیانگ یوان دی در شهر جیانگ‌لینگ.

در دوره دودمان مینگ، هو یینگ‌لین «پنج مصیبت» دیگر به مصیبت‌های قبلی افزود که به ترتیب عبارت‌اند از: کتاب‌سوزی اواخر دودمان سوئی به دست جیانگ‌دو، آشوب آن لوشان در دوره تانگ، ورود هوانگ‌چائو به چانگان در پایان دودمان تانگ، مصیبت جینگ‌کانگ در دودمان سونگ شمالی، و از بین بردن دودمان سونگ به دست مغول. به مجموع این‌ها «ده مصیبت» گفته می‌شود.

پیشگفتار: سه هزار سال بوی کتاب

کتاب بالغ بر ده میلیون برآورد می‌شود که در زمینه جمع‌آوری کتاب و نگهداری آن فرهنگ درخشان و ویژه‌ای را شکل داده. مردم چین باستان در تألیف، چاپ، نگهداری، خواندن کتاب و دیگر زمینه‌ها تجربهٔ پرباری دارند. «دانش آماده‌سازی کتاب» از راه کتاب‌پژوهی و مواردی مانند نسخه‌شناسی، تشخیص اصالت، مقابله، و فهرست‌نویسی توانایی‌های علمی صنعت نشر چین باستان را تقویت کرده.

ارتباط با دیگر مناطق و کشورها در طول تاریخ برای چین اهمیت داشته و تبادلات صنعت نشر از مهم‌ترین نمودهای این ارتباط است. پیوندهای چین با دیگر کشورها «راه کتاب» را بین مناطق آسیا و اروپا شکل داد و از این طریق فنون پیشرفتهٔ چاپ و نشر آن همگام با علم و فرهنگش به دیگر کشورها و مناطق جهان گسترش یافت.

صنعت نشر چین مدت‌ها در جهان پیشرو بوده و تأثیر گسترده‌ای در همه‌جای دنیا مخصوصاً کشورهای قلمرو فرهنگی کنفوسیوس گذاشت. اما در دورهٔ معاصر قدرت تأثیرگذاری صنعت نشر چین در دنیا به تدریج کاهش یافت و مدتی از سطح پیشرفتهٔ دنیا عقب ماند.

در قرن نوزدهم و در پی ورود موج غرب‌شناسی به شرق، صنعت نشر

چین در بستر گرته‌برداری و

یادگیری از فنون صنعت نشر

پیشرفتهٔ غرب نوعی دورهٔ

گذار موفق را به نمایش

گذاشت. «نشر بازرگانی»

(تأسیس سال ۱۸۹۷ م)

و «شرکت کتاب چین»

(تأسیس ۱۹۱۲ م) با جدیت

فنون چاپ را به‌روز و به

شیوهٔ مدیریت سرمایه‌داری

چند نوع کتاب با شیوه‌های متفاوت صحافی، چاپ
دربار چین (۱۶۴۴-۱۹۱۱ م).

کتابخانه مکتب یولو در استان هونان.

اجرا کردند. این اقدامات باعث تبدیل آن‌ها به بنگاه‌های انتشاراتی درخور شرایط توسعه دوره معاصر شد. سرانجام در نیمه نخست سده بیستم میلادی صنعت نشر چین دوره گذار «از قدیم به جدید» را به پایان رساند و چون ققنوس از خاکستر برخاست و وارد روند توسعه صنعت نشر جهان شد. از آن پس، صنعت مدرن نشر به شکل غالب صنعت نشر چین تبدیل شد و، افزون بر آن، عصر مدرن توسعه درخشان دیگری را به ارمان آورد. پس از تأسیس جمهوری خلق چین در سال ۱۹۴۹ صنعت نشر مدرن چین موفقیت‌های عظیم‌تری به دست آورد. چین پس از شصت سال توسعه، هم‌اکنون کشور بزرگی در صنعت نشر جهانی به شمار می‌آید. این موفقیت‌ها عبارت‌اند از:

۱. افزایش انتشار سالانه کتاب: در سال ۱۹۵۰، ۲۱۱ مرکز نشر در سراسر

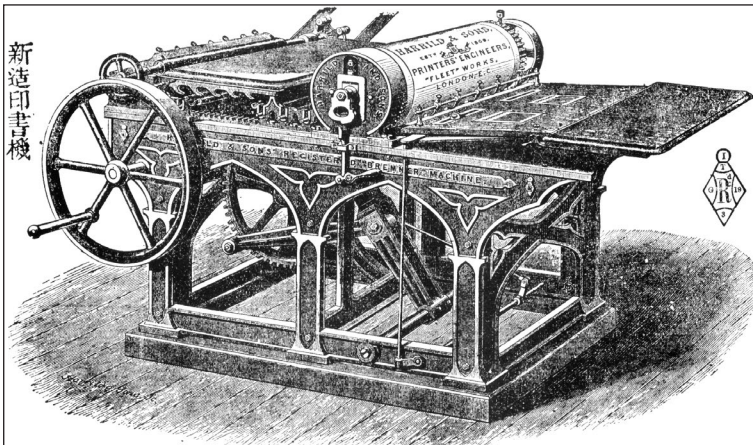
اطلس داروهای گیاهی، چاپ ژاپن، اواخر قرن هفدهم م.

چین وجود داشت و شمار کتاب‌های منتشرشده ۱۲,۱۵۳ عنوان در ۲۷۵ میلیون تیراژ بود. در سال ۲۰۰۸ تعداد مراکز نشر در سراسر کشور ۵۷۹ بود که ۲۷۴,۱۲۱ عنوان کتاب را در ۷ میلیارد و ۶۲ میلیون تیراژ منتشر کردند.

همچنین، بر پایه پیش‌بینی مؤسسه پژوهش‌های علوم نشر چین، در «بررسی نظام استاندارد گسترش صنعت نشر در جامعه برخوردار» ارزش افزوده صنعت نشر چین در سال ۲۰۲۰ تقریباً به ۸۰۰ میلیارد یوان می‌رسد، یعنی معادل ۱/۹-۲ درصد از تولید ناخالص ملی کشور، و

تعداد عناوین کتاب نیز به ۳۰۰,۰۰۰ و تیراژ ۸/۱۹۸ میلیارد می‌رسد.

۲. مدرن شدن بی‌وقفه فناوری چاپ و گسترش پرشتاب چاپ دیجیتال: با حروفچینی لیزری اندیشه‌نگارهای چینی، فنون رایانه‌ای و چاپ و نشر اندیشه‌نگار با هم ترکیب شد و باعث شد صنعت نشر چین با «سرب و آتش» خداحافظی کند و زمانه «برق و نور» آغاز شود. فناوری چاپ با توانایی چاپ حتی یک جلد، با ویژگی پاسخگویی به خواست خوانندگان، به نقطه جدید پیشرفت تبدیل شد. گسترش فناوری دیجیتال عمیقاً در صنعت نشر چین تأثیر گذاشت. امروزه نشرهای کاغذی، آنلاین، موبایلی و دیگر شکل‌های نشر بازار نشر معاصر چین را تشکیل داده.

دستگاه چاپ دستی. در سال ۱۸۷۲، انتشارات شن بانو در شانگهای استفاده از این دستگاه را آغاز کرد.

۳. تسریع روند تجاری شدن نظام نشر و تکمیل پیاپی نظام قانونی آن: گسترش فنون جدید و نزدیک شدن هرچه بیشتر بازار چین به بازار جهان شیوه توسعه صنعت نشر چین را تغییر داد و نظام نشر مطبوعات چین شروع به دگرگونی کرد. جهت گیری بسیاری از نهادهای مربوط به نشر در هماهنگی با الگوی رشد بنگاه‌های فرهنگی جدید تغییر کرد.

در حیطه گردش اقلام نشر، کتابفروشی‌های مردمی، اینترنتی، باشگاه‌های کتابخوانی و دیگر شیوه‌های نشر به دنبال یکدیگر سر برآوردند. در حیطه آموزش عالی، رشته‌های تألیف، پژوهش و ویراستاری ایجاد شدند و رشد کردند. نظام قانونی نشر مطبوعات نیز بی‌وقفه تکامل یافت. این نظام در آغاز حول «قانون حق تألیف» و چهارچوب نظام قانون نشر مطبوعات شکل گرفت و نظام اجرایی قانون با تضمین اجرایی و دادرسی را پدید آورد.

۴. افزایش پیاپی تراز جهانی شدن و رشد پرشتاب خرید و فروش حق

نشر: با ورود به سده بیست و یکم، تراز جهانی شدن صنعت نشر چین شاهد رشد بی‌وقفه‌ای بود، میزان گشایش خارجی تقویت شد و در زمینه همکاری خرید و فروش حق نشر دستاوردهای بسیاری حاصل شد. دنیای نشر در چین، همزمان با وارد کردن کتب ممتاز از خارج، تألیفات منعکس‌کننده تمدن باستانی و فرهنگ معاصر چین را با موفقیت به خارج معرفی کرد. در ده سال گذشته، ساختار نظام خرید و فروش حق نشر در چین هر سال بهبود یافته، تا جایی که در این مدت نسبت واردات به صادرات پانزده به یک بوده، اما در سال ۲۰۰۷ این میزان به پنج به یک کاهش یافته. در صنعت مطبوعات چین، الگوی بازنشر «با فرهنگ قومی به مثابه گرایش عمده، جذب فرهنگ سودمند خارجی و پیشبرد معرفی فرهنگ چین به دنیا» در حال شکل‌گیری است. افزون بر این، در نمایشگاه‌های کتاب فرانکفورت، لندن، آمریکا و دیگر نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب می‌توان سایه صنعت نشر چین را دید، تأثیرگذاری جهانی نمایشگاه سالانه کتاب پکن نیز رو به افزایش است. گفتنی است که در نمایشگاه جهانی فرانکفورت در سال ۲۰۰۹ چین نخستین بار میهمان ویژه بود. در این همایش معروف به المپیک صنعت نشر، چین تمدن درخشان پنج‌هزارساله و گسترش و دگرگونی شبانه‌روزی عصر حاضرش را برای جهانیان به نمایش گذاشت. شرکت‌کنندگان در این نمایشگاه عبارت بودند از: ۲۷۲ نشر از خود چین، ۲۶ نشر از تایوان و ۱۵ نشر از هنگ‌کنگ. شمار شرکت‌کنندگان بیش از ۲,۰۰۰ نفر و اقلام نمایش‌داده‌شده نیز بیش از ۷,۶۰۰ عنوان بود. طرف چینی در مجموع ۲,۴۱۷ حق نشر صادر کرد. علاوه بر این، طبق آمار رسمی آلمان، غرفه چین، که میهمان ویژه این نمایشگاه بود، ۲۹۰,۰۰۰ نفر بازدیدکننده داشت و به این ترتیب چین در صنعت جهانی کتاب قدرتمندانه به پیش رفت.

از آغاز قرن بیستم، همزمان با توسعه سریع صنعت نشر در سرزمین

چین، در تایوان، هنگ کنگ و ماکائوی چین نیز صنعت نشر گام‌های بلند توسعه را برداشته و بستر چندمنبعی مشترک باعث شکوفایی صنعت نشر زبان چینی شده است. غرفه چین با شعار «سنت و نوآوری» بازدیدکنندگان زیادی به خود جذب کرد.

در نگاه کلان، روند توسعه تاریخ و خصوصیات فرهنگی چین ویژگی‌های متمایز صنعت نشرش را رقم زده. در یک کلام می‌توان چنین گفت که «در آثار کلاسیک در گذشته و در زمان حال نوآوری‌ها خودنمایی می‌کنند»، که ویژگی‌های اصلی آن به شرح زیر است:

مجله زنان چین، تولید شرکت کتاب چین. اوایل سده بیستم، نشر مدرن چین شکوفایی زیادی داشت که ظهور مجلات پرتیراژ از نشانه‌های اصلی آن بود.

۱. سابقه طولانی: از منظر میراث تاریخی، چین، یکی از چهار تمدن باستانی جهان، از جمله کشورهای است که فعالیت‌های صنعت نشر در آن قدمتی بسیار طولانی دارد. از زمان اختراع خط و ظهور سندها، سه‌هزار سال است که فعالیت‌های مربوط به نشر بی‌وقفه تا به امروز نسل‌به‌نسل ادامه داشته.
۲. محتوای غنی: سابقه طولانی فعالیت‌های مربوط به نشر چه برای خود این کشور و چه برای دنیای امروز میراث فرهنگی و تاریخی ارزشمندی برجای گذاشته. شمار فراوان آثار چینی، شکل و گوناگونی صحافی کتب، توسعه و انقلاب صنعت چاپ، گستردگی آن، و پیوستگی و مفصل بودن آن همگی ارزش آن را دارد که به صورت جدی به آن‌ها پرداخته شود.

۳. کثرت در وحدت: منظور از «کثرت» موفقیت‌های درخشان صنعت نشر در همه قومیت‌ها غیر از قوم هان است. «وحدت» نیز یعنی تأثیر گرفتن همه گروه‌های قومی صنعت نشر از تفکر کنفوسیوس، بودیسم و تائوئیسم.

۴. تأثیر ژرف: صنعت نشر چین در شکل‌گیری و توسعه فرهنگ چین به شدت تأثیر داشته و باعث شکل‌گیری فرهنگ منحصر به فرد صنعت نشر در این کشور شده. همچنین تأثیر مهمی در توسعه فرهنگ نشر در کل دنیا داشته. فن کاغذسازی، گسترش وسیع فن چاپ و شکل‌گیری قلمرو فرهنگی شرق آسیا از مظاهر برجسته تأثیر ژرف فرهنگ نشر چین است.

۵. نوآوری بی‌وقفه: با نگاهی کلی به صنعت نشر چین می‌توان دریافت که فعالیت‌های مربوط به نشر در هر دوره از تاریخ این کشور تحت تأثیر پیشرفت‌های جدید بوده و به نتایجی منجر شده که آن‌ها هم پیوسته

در حال رشد و توسعه بوده‌اند. این رویکرد چهره منحصر به فرد توسعه به‌روز و در حال تکوین صنعت نشر چین را به نمایش می‌گذارد. صنعت نشر چین نه تنها بر نوآوری درونی (اختراع و گسترش فن ساخت کاغذ و چاپ) تأکید داشته — و از این نظر حایز ویژگی ترقی خواهانه بوده — بلکه به‌ویژه جذب‌کننده و ادغام‌کننده فرهنگ‌های پیشرو خارجی (گسترش بودیسم در داخل و انتقال علوم غربی به شرق) نیز بوده. بنابراین شاخصه «پذیرش» نیز در آن برجسته است.

موارد ذکر شده اثر تعیین‌کننده‌ای در تکامل فرهنگ چند هزار ساله نشر چین داشته و باعث شده این تمدن حیات‌بخش بی‌انتهای و همچنان شکوفا باشد. کتاب پیش روی شما عمدتاً به معرفی طرح کلی توسعه فرهنگ نشر در چین و ویژگی‌های کلی آن پرداخته، دوره‌ای بیش از سه هزار سال و نیز شگفت‌انگیز.

آغاز و توسعهٔ صنعت نشر در چین

دودمان شیا (تأسیس ۲۰۷۰ ق.م) اولین دودمان چین است. تأسیس دودمان شیا نشان‌دهنده ورود تمدن چینی به مرحله‌ای جدید است. دلایل کافی وجود دارد مبنی بر این که اندیشه‌نگارها در دوره دودمان شیا شکل گرفتند و شروع به نظام‌مند شدن کردند. اجداد چینیان از نظر ادراک زیبایی و سطح فرهنگی در رده بالایی قرار داشته‌اند. در این دوره با ظهور ابزار نوشتار و نوشته‌های ابتدایی، فعالیت‌های ابتدایی مربوط به کار نشر آغاز شده.

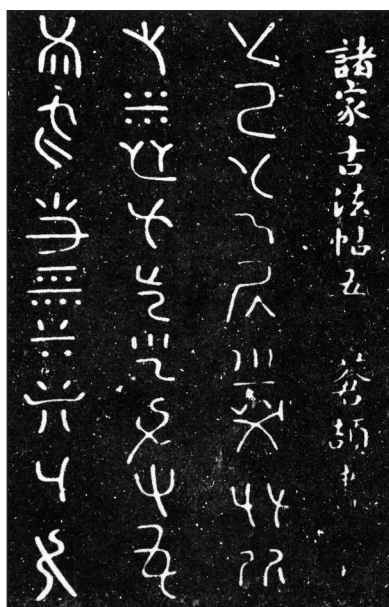
به وجود آمدن علایم نوشتاری

پیدایش خط نماد مهم گذر انسان از عصر بربریت به دوران تمدن است. خط با ویژگی فرازمانی بودن به سنگ‌بنای تمدن بشری تبدیل شد. در چین نیز خط نقش بسزایی در فرهنگ و توسعه صنعت نشر داشته. فرایند تاریخی به وجود آمدن خط در چین بسیار طولانی است. قبل از به وجود آمدن خط، دو دوره «آوای بدون کلام» و «کلام بدون خط» وجود داشته. سپس، بر بستر زبان و اجسام، اندیشه‌نگارها بعد از گذشت سه مرحله ثبت وقایع با گره زدن، حک کردن و نقاشی به وجود آمدند. مدت‌های مدید ادعا می‌شد که سانگ‌جیه، شخصیت افسانه‌ای چین باستان (در ۲۶۰۰ ق.م)، اندیشه‌نگار را اختراع کرده. سانگ‌جیه تاریخ‌نگار دوره امپراتور زرد بوده که چهار چشم داشته^۱ و از طریق رصد آسمان، توجه به جغرافیا و تشخیص محل سکونت وحوش و ماکیان، چیزهایی را که مردم عادی نمی‌دیدند مشاهده می‌کرد و با طبقه‌بندی ظاهری آن‌ها اندیشه‌نگار را خلق کرده. اما این فقط افسانه است. با بررسی اسناد می‌توانیم مطمئن شویم که در دوره سانگ‌جیه اندیشه‌نگار وجود داشته. در این دوره اندیشه‌نگارهای اولیه زیادی وجود داشته و البته در حد مقبولی مدون و مرتب شده بوده. بنابراین برخی می‌گویند قبل

۱. امپراتور زرد و سانگ‌جیه از شخصیت‌های اساطیری چین هستند. — م.

تصویر سنگ‌جیه.

تصویری افسانه‌ای از خطی که سنگ‌جیه اختراع کرده بود.

از سنگ‌جیه خط و اندیشه‌نگارهای چینی وجود داشته، اما در آن دوران خط هنوز در مرحله اولیه بوده و اشکال متفاوت آن ساخته نشده بوده. نقش سنگ‌جیه بیشتر در نظم بخشیدن و مدون‌سازی اندیشه‌نگارهای گوناگون بوده و به همین علت در نسل‌های بعدی همواره نامش بر سر زبان‌ها بوده.

بر اساس منابع تاریخی و یافته‌های باستان‌شناسی می‌توان گفت که گره زدن طناب برای یادآوری امور، حکاکی، نقاشی و حک کردن علامت‌ها مهم‌ترین گام‌های به وجود آمدن خط بوده‌اند. در این میان، حک کردن علامت‌ها (یا خط تصویری) مؤثرترین آن‌ها در ایجاد خط هستند. خطوط تصویری تقریباً پس از جوامع اولیه ظاهر شد، یعنی در روزهای اوج عصر سنگی. در خط بسیاری از اقوام چین هنوز آثار تصویرگری برای یادداشت امور وجود دارد، مثلاً خط تصویری قوم «ناشی» استان یوننان، که طبق افسانه‌های سنگ‌جیه لغتنامه آن به نام دیوان دونگ‌با است و در آن خط تصویری کم نیست. دونگ‌با

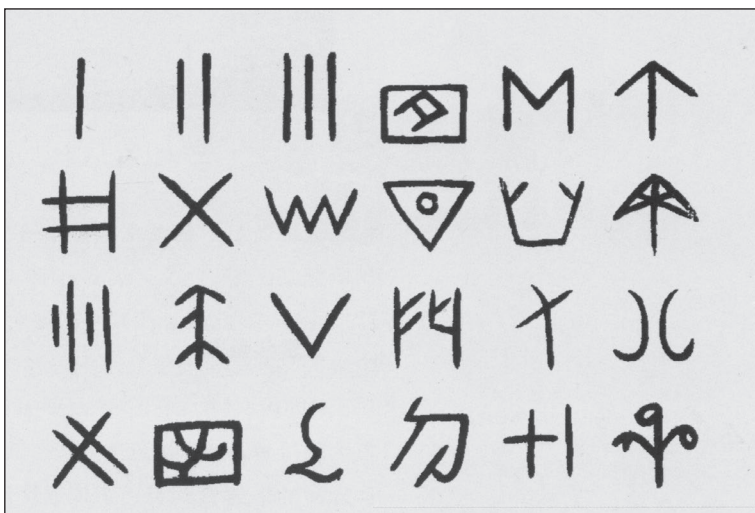

کتاب کلاسیک با خط دونگ‌با.

(جادوگر) با دیدن آن می‌توانست اشعار و جملات زیادی بخواند. نشانه‌های تصویری در اثر پیشرفت به خط تصویری تبدیل شدند. مشابه این نشانه‌های تصویری در آثار برجای‌مانده از فرهنگ یانگ‌شائو از ۴۰۰۰ سال قبل از میلاد و آثار باقیمانده از فرهنگ لونگ‌شن کشف شده. روی سفال‌های یافت‌شده از زیر خاک در رود لینگ یانگ و روستای دی‌جو در استان شان‌دونگ هجده علامت تصویری کشف شده که چهار مورد از آن‌ها عبارت‌اند از:

عده زیادی از پژوهشگران اعتقاد دارند علامت‌های حک‌شده بر ظرف شراب سفالی یافت‌شده از داون‌کو متعلق به اواخر دوره فرهنگ داون‌کو در

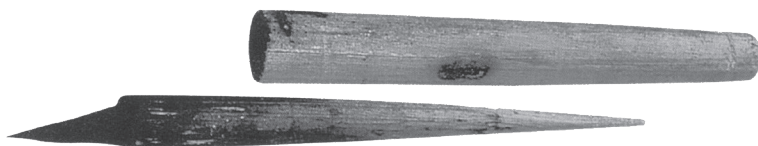

خطوط نقش بسته روی سفالی مربوط به دوره شیبا، یافت شده در اِریلی تو در استان هنان.

شان دونگ (حدود ۲۸۰۰-۲۵۰۰ ق.م) است. با این حال، اغلب یافته‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که ۴۵۰۰ سال قبل از میلاد و در دوره فرهنگ لونگ‌شن است، یعنی زمانی که خط در چین از دوره جوانی گذر و وارد مرحله کیفی شده بود.

یافته‌های باستان‌شناسی همچنین نشان می‌دهد قبل از به وجود آمدن اندیشه‌نگار، ابزار نوشتاری اندیشه‌نگار وجود داشته. نوشته‌های روی سفال‌های به دست آمده از فرهنگ بن‌پو شهر شی‌ان، مانند خطوط صورت انسان، نقش ماهی در حال حرکت، طرح اندیشه‌نگار* با استفاده از قلم یا ابزاری شبیه آن کشیده شده و رد قلم آن واضح و قابل دیدن است. نوشته‌های روی سفال‌های کشف شده از داوون‌کو در استان شان‌دونگ در سال ۱۹۵۹ دو نوع حکاکی و خط را نشان می‌دهد که این یعنی آن زمان لوازم نوشتاری برای حکاکی و نوشتن وجود داشته، هرچند بسیار ساده و ابتدایی است. قلم‌مو در دودمان شانگ شکل ابتدایی داشته.

نویسه پس از به وجود آمدن دوره تکاملی طولانی‌ای را تجربه کرده. در دوره دودمان شانگ (۱۶۰۰-۱۰۴۶ ق.م) به شکل کتیبه‌های استخوانی و لاک‌ی دیده می‌شود، که قدیمی‌ترین نوع نویسه‌های بالغ و نظام‌مند است. در آن دوره قدرت بیان نویسه‌ها بسیار افزایش پیدا کرد. قلم‌مو ابزار اصلی نوشتار در چین باستان بوده که امروز نیز افراد زیادی برای نوشتن از آن استفاده می‌کنند. پس از آن به ترتیب خطوط برنزی،

قلم‌موی کشف‌شده در استان گانسو، مربوط به دوره هان غربی.

دا جوان، شیائو جوان، لی، شیه و دیگر انواع نوشتار به وجود آمدند. اندیشه‌نگارهای تکامل یافته به شیه تا به امروز در حال استفاده‌اند. گرایش به آسانی، به شرط روشن بودن معنی، روند کلی تکامل اندیشه‌نگارها بوده، همچنین از سویی نوشتن فرهنگ لغت رفته‌رفته تقویت شد. نشانه‌های خط تصویری از ابتدای به وجود آمدن تاکنون پیوسته ویژگی‌های تصویری، معنایی و آوایی خود را حفظ کرده‌اند.

ظهور کتاب و تصحیح آن

داشتن اندیشه‌نگار شرط اساسی تهیه کتاب بود. هنگامی که مردم آگاهانه خط را روی مواد گوناگون حک کردند، با کمک گرفتن از تجربه ضبط، بیان فکر و گسترش آن به دوردست‌ها، کتاب هم کم‌کم به وجود آمد. بسیاری از محققان معتقدند که اسناد و کتب چینی در دوره دودمان شیا (۲۰۷۰-۱۶۰۰ ق.م) به وجود آمده‌اند. کتاب شانگ، قدیمی‌ترین کتاب تاریخی موجود در چین، واقعیت‌های تاریخی خاندان شیا را ضبط کرده. این استنتاج بر زمینه‌های زیادی استوار است: قدیمی‌ترین

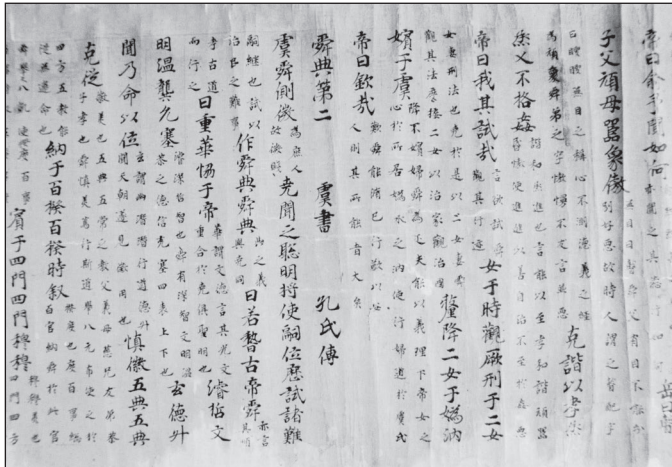

دوره تکامل تصویری نویسه.

کتاب موجود، یعنی کتاب شانگ، زمان تغییر دودمان‌های شیا و شانگ را ضبط کرده. شرح بهار و پاییز خاندان لو این‌گونه ثبت کرده که خاندان شیا علاوه بر داشتن قانون کتاب، منجمی در اختیار داشته‌اند که او مسئول جمع‌آوری و نگهداری کتب بوده. پس از اتمام نگارش شرح بهار و پاییز خاندان لو، در دروازه شیانیانگ (پایتخت دودمان چین) اعلام عمومی می‌شود که هر کس بتواند کلمه‌ای از آن کم و زیاد کند به وی مبلغ گزافی اعطا می‌شود. به نظر می‌رسد این اطلاعات تاریخی بدون پایه و اساس نیست.

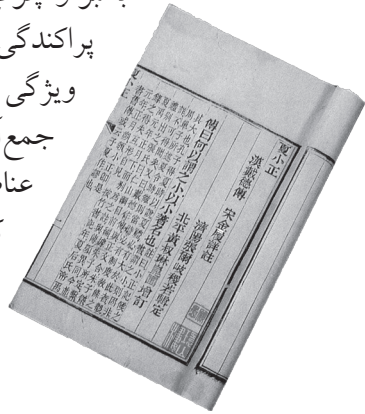
البته اسناد ادبی و کتب دوره دودمان شیا هنوز به صورت رسمی به شکل کتاب درنیامده بودند، بلکه یادداشت‌هایی خطی یا اسنادی ادبی بودند، اما یادداشت‌هایی صادقانه و بازتاب‌دهنده تفکرات مردم آن زمان و نه صرفاً نمایش بی‌قاعده خطی مشتمل بر بعضی عناصر کتاب.

از آغاز دوره شانگ، چینیان باستان به نوشتن روی لاک، استخوان، مفرغ، سنگ جید، بامبو و چوب روی آوردند و اطلاعات را ثبت کردند، و بدین صورت انواع مختلف کتب روی لاک، استخوان، لوحه‌های مفرغی، جید،

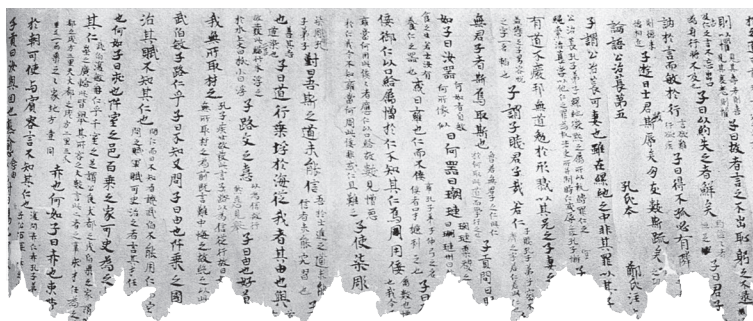
نسخه برجای مانده کتاب شانگ مربوط به دوره تانگ (۶۱۸-۹۰۷م)، قدیمی ترین کتاب تاریخی موجود چین که حقایق تاریخی درباره آثار تاریخی موجود در دودمان شیا را ضبط کرده.

بامبو و چوب به وجود آمد. از منظر محتوا، ظاهر و نیز پراکندگی و توزیع این نوشته‌ها، همگی شان ماهیت و ویژگی کتب را دارند. در عین حال، هنگام نوشتن، جمع‌آوری و مرتب کردن این نوشته‌ها برخی عناصر و ویژگی‌های تألیف ظهور پیدا کرده که ما می‌توانیم آن‌ها را برخی فعالیت‌های ابتدایی مربوط به کار نشر و نیز گردآوری و تصحیح قبل از به وجود آمدن کتب رسمی به حساب آوریم.

در دوره دودمان جو (۱۰۴۶-۲۵۶ ق.م) دولت نهادهای ویژه‌ای برای جمع‌آوری کتب و آثار تأسیس کرد. در این دوره، کتاب

وقایع شیا گاهشماری دودمان شیا (۲۰۷۰-۱۶۰۰ ق.م) را ثبت کرده. امروزه تقویم کشاورزی چین هنوز از سالنمای دودمان شیا استفاده می‌کند.

برگه آسیب دیده دست‌نویس مکالمات کنفوسیوس (مربوط به دودمان تانگ) تفکرات کنفوسیوس را به درستی ثبت کرده.

دیگر به صورت رسمی ظاهر می‌شود. بعد از سال ۷۷۰ ق.م و درگیری بین فئودال‌ها، دانشمندان به تدریج کتاب‌های بیشتری نوشتند. کنفوسیوس (۵۵۱-۴۷۹ ق.م)، آغازگر آیین کنفوسیوس، برخی از آثار مهم تاریخی را به صورت نظام‌مند ویرایش و مرتب کرد و از آن‌ها برای آموزش به مردم استفاده کرد. بنابراین کنفوسیوس اولین ویراستار مشهور در تاریخ چین است. از این زمان، تاریخ صنعت نشر چین وارد دوره رشد و توسعه جدیدی شد.

از لاک و استخوان تا کاغذ: حامل‌های گوناگون خط

پس از اختراع نویسه، همزمان این مشکل پدید آمد که اندیشه‌نگار باید روی چه حاملی نوشته یا حک شود تا برای توزیع و انتقال و نگهداری بهتر باشد. چینیان در ابتدا از سفال، استخوان حیوانات، مفرغ، سنگ جید، بامبو و بافته‌های ابریشمی بدین منظور استفاده می‌کردند. سپس با ترکیب نقاط قوت چوب و بافته‌های ابریشمی و رفع کاستی‌های آن‌ها کاغذ را اختراع کردند: خدمتی بزرگ به تاریخ تمدن جهان و به‌ویژه صنعت نشر.

لاک و استخوان

اجداد چینیان ابتدا از لاکِ لاک‌پشت و استخوان حیوانات، مخصوصاً استخوان

خط لاک و استخوانی حکاکی شده روی لاک لاک پشت.

کتف گاو نر، برای نوشتن استفاده می‌کردند. نوشته‌های حک شده روی این استخوان‌ها و لاک‌ها کتابت روی لاک و استخوان نامیده می‌شدند. لاک و استخوان از حامل‌های مهم خط در دوره دودمان‌های شیا و شانگ بودند. زمان رونق و شکوفایی استفاده از این حامل‌ها نیز دوره بین دودمان‌های بین شانگ و جوی غربی (۱۰۴۶-۷۷۱ ق.م) بوده.

بیشتر خطوط لاک و استخوانی یافت شده مربوط به اشیای بازمانده از دوره میانی و پایانی دودمان شانگ (۱۳۰۰-۱۰۴۶ ق.م) است و چون بیشتر آن‌ها در خرابه‌های پایتخت بین (شهر آنیانگ استان هنان) یافت شده‌اند «خط لاک و استخوانی خرابه بین» نامیده می‌شوند. محتوای آن‌ها نیز اغلب پیشگویی است، زیرا مردم عصر شانگ خرافاتی بودند و در همه مسائل زندگی باید از خدا و اجدادشان مصلحت‌جویی می‌کردند؛ مثلاً درباره شکار، آب و هوا، پدیده‌های نجومی، جمع‌آوری